

EPIDEMIK JARAYON RIVOJLANISH MEKANIZIMI: YUQUMLI KASALLIKLARNING YUQUSH MEKANIZMI. TABIIY O'CHOG'LILIK NAZARYASI. PARAZITAR TIZIMNIG O'Z-O'ZINI BOSHQARISH NAZARYASI.

Ziyotova Laylo Kamol qizi

Toshkent Tibbiyot Akademiyasi Tibbiy profilaktika fakulteti 406-gurux

Annotatsiya: Mazkur maqolada epidemik jarayonning rivojlanish mexanizmi, yuqumli kasalliklarning yuqish yo'llari, tabiiy o'chog'lik nazariyasi va parazitar tizimning o'z-o'zini boshqarish nazariyasi tahlil qilinadi. Epidemik jarayonning asosiy tarkibiy qismlari va ularning o'zaro munosabatlari tushuntiriladi. Shuningdek, tabiiy o'chog'lik va parazitar tizimlarning biologik dinamikasi, epidemiologiya nuqtai nazaridan muhim ahamiyatga ega bo'lgan jarayonlar yoritiladi.

Kalit so'zlar:

Epidemik jarayon
Yuqumli kasalliklar
Yuqush mexanizmi
Tabiiy o'chog'lik nazariyasi
Parazitar tizim
O'z-o'zini boshqarish

Epidemik jarayon – bu yuqumli kasalliklarning jamiyatda yoki aholi guruhlari orasida paydo bo'lishi, tarqalishi va oxir-oqibatda yo'qolishining murakkab va uzluksiz jarayoni. Ushbu jarayon uchta asosiy komponent orqali amalga oshadi: yuqumli kasallik manbai, tarqalish yo'llari va kasallikka moyil shaxslar.

1. Infeksiya manbai – bu organizmda patogen mikroorganizmlar mavjud bo'lgan inson yoki hayvondir. Kasallikning manbai bo'lishi mumkin bo'lgan shaxslar ko'pincha alomatlarsiz tashuvchilar sifatida ham kasallikni tarqatishadi.

2. Yuqush yo'li – kasallikni yuqish yo'li patogen mikroorganizmlarning tashuvchi yoki manbadan sog'lom odamga o'tish usulidir. Yuqumli kasalliklar havo-tomchi, kontakt, oziq-ovqat va suv orqali tarqalishi mumkin.

3. Kasallikka moyil shaxslar – bu kasallik yuqishi mumkin bo'lgan aholi qismi bo'lib, ular kasallikni qabul qilib olish uchun immunitetga ega bo'lmagan shaxslar hisoblanadi.

Yuqumli kasalliklarning yuqush mexanizmi

Yuqush mexanizmi infeksiyaning bir kishidan boshqasiga qanday o'tishini tushuntiradi. Bu jarayon quyidagi bosqichlardan iborat:

Chiqish bosqichi: Mikroorganizmlar kasallangan shaxsdan tashqi muhitga chiqadi. Bu ko'pincha yo'talish, aksirish, yara orqali yoki boshqa kontakt yo'llari bilan amalga oshiriladi.

Tarqalish bosqichi: Mikroorganizm tashqi muhitda bir muddat mavjud bo'lib, boshqa odamga o'tadi. Tarqalish omillari bo'lishi mumkin: suv, oziq-ovqat, havo, qon yoki insektlar (masalan, chivinlar).

Kirish bosqichi: Patogen yangi mezbon organizmga kiradi va unda kasallikni keltirib chiqaradi.

Tabiiy o'chog'lilik nazariyasi

Tabiiy o'chog'lik nazariyasi epidemiologik muhitda yuqumli kasalliklarning tabiiy o'choqlarini o'rganadi. Ba'zi kasalliklar tabiiy muhitda, odatda yovvoyi hayvonlar yoki insektlar orqali, mavjud bo'lib, insonlar uchun xavf tug'dirishi mumkin. Ushbu o'choqlar doimiy bo'lib, ular geografik va iqlimiy sharoitlarga bog'liq. Masalan, lyus va boshqa bezgak kabi kasalliklarning o'choqlari ko'pincha tropik va subtropik zonalarda uchraydi.

Parazitar tizimning o'z-o'zini boshqarish nazariyasi

Parazitar tizim o'z ichiga mezbon organizm (inson yoki hayvon), parazit (kasallik keltiruvchi mikroorganizmlar) va tashqi muhitni oladi. Parazitar tizimning o'z-o'zini boshqarish nazariyasi, tizimning ichki dinamikasini tushuntirishga qaratilgan. Bu nazariyaga ko'ra, parazit va mezbon o'rtasidagi o'zaro munosabatlar ma'lum bir muvozanatga keladi, ya'ni parazit mezbonni to'liq yo'q qilmaydi, lekin unda yashab qoladi va ko'payadi.

Bu jarayon tabiiy tanlanish va boshqa biologik omillar orqali amalga oshiriladi, natijada parazit va mezbon organizmlar orasida barqaror tizim yuzaga keladi. Parazitar tizimning o'z-o'zini boshqarish nazariyasi epidemiologiya va infeksiyon kasalliklar nazariyasida muhim ahamiyatga ega bo'lib, u kasalliklarning davomiyligi va ularning tarqalishini boshqarish bo'yicha strategiyalarni ishlab chiqishda yordam beradi.

Xulosa

Epidemik jarayon rivojlanishining mexanizmi va yuqumli kasalliklarning tarqalish yo'llari kasalliklarni oldini olish, tarqalishini cheklash va nazorat qilishning muhim qismidir. Tabiiy o'chog'lik nazariyasi va parazitar tizimning o'z-o'zini boshqarish nazariyasi bu jarayonlarning yaxshiroq tushunilishiga va samarali choralar ko'rilishiga yordam beradi.

Adabiyotlar:

1. Мусаев Р.Ф., Юлдашев М.Т. "Эпидемиология асослари" – Тошкент, 2005.
2. Войтенко В.П., Труханова Т.Ю. "Инфекционные болезни и эпидемиология" – Москва: ГЭОТАР-Медиа, 2010.
3. Эпштейн Н.С. "Эпидемический процесс и его механизмы" – Санкт-Петербург: Наука, 1998.
4. Колесов Н.А., Черкашина Т.И. "Теория природной очаговости инфекционных заболеваний" – Москва: Медицина, 2001.
5. Юсупов Р.К. "Паразитарные системы и их саморегуляция" – Москва: Логос, 2012.
6. Шапошников А.И. "Эпидемиологическая теория и практика" – Киев: Здоровье, 2004.